Нос Н.М.
Інститут філософської освіти і науки
V курс, спеціальність “філософія”
наук. керівник:
канд. філос. наук, проф. Немчинов І.Г.

РОЗУМІННЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЯК ЕТИЧНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Традиційна проблема герменевтики як ставлення людини до світу істотно трансформується у сучасному світі. Людина в процесі взаємодії зі світом опиняється у новій ситуації, яка підлягає філософському аналізу в аспекті етичної та філософської тематики.

Розвиток постмодерністської критики протягом останнього століття показав антропологічний та етичний характер зміни розуміння та інтерпретації в порівнянні з класичними визначеннями В. Дільтея. Філософія в епоху постмодернізму відмовляється від висування цілісних систем світогляду й переходить до опису тенденцій розвитку суспільної думки. Це відбувається не через нездатність синтезувати її, а тому, що радикально змінюється мета філософа.

Новий тип філософування можна назвати «тенденціональним», бо його метою є опис, фіксація напрямків і підґрунтя рухів громадської думки, розкриття природи духу якої стає умовою її оптимізації.

Розуміння та інтерпретація – два способи відношення людини до світу, дві мети і два результати людського пізнання. Стикаючись зі світом, з об'єктом, людина або прагне осягнути його внутрішню структуру (як “річ-у-собі”), або обмежується прийнятним «для-нас» поясненням цього об᾿єкта, як придатного до використання.

У сучасному світі суб'єкт часто віддає перевагу інтерпретації. Цей вибір обумовлюється як свідомим відмежуванням суб’єктом самого себе від сутності об'єкта, так і нездатністю конкретного розуму проникнути в цю сутність. Чому це відбувається?

На підставі наявних результатів досліджень у цій галузі, а також за допомогою дедуктивного аналізу структур розуміння можна виділити 5 типів ставлення людини до світу.

1) Відношення “людина-в-собі” – відношення Я, що пізнає себе, до самого себе. У ньому спостерігаються дві моделі відношення – метафізична (людина розглядається як певна онтологічна структура, Dasein, сутність за М. Хайдеггером) і психологічна (особливо репрезентована у крайньому психологізмі, що захоплюється аналізом та корекцією суб'єктивних психічних здібностей і станів).

2) Відношення «людина – людина» стає відношенням Я до Іншого, Не-Я, що розкрито в темі інтерсуб'єктивності (Е. Гуссерль) та діалогічності (М. Бубер, М. Бахтін, В. Біблер). Для аналізу обрані в основному риси людини в сучасному місті як найбільш типові для людини постсучасності. Ці риси: байдужість, відсутність співчуття і співучасті, поверховість, яка є наслідком неможливості охопити загальний масив інформації, фрагментарність світогляду фахівця, якому для осягнення цілісності потрібно подолати свої зосередженість на окремій «справі» та ілюзорність своєї ідентичності перед публічністю.

Про яке розуміння може йти мова, коли править байдужість? Через байдужість розуміння також редукується до інтерпретації.

Після безпосереднього відношення Я до Не-Я розглянемо відношення опосередковане. У філософії XX ст. опосредковуючою ланкою інтерсуб'єктивності є текст. Подальший аналіз відношень всередині тексту вказав на розпад цього опосередкованого відношення на два типи: «людина – текст» (Л – Т) та «текст – автор» (Т – А).

3) Відношення "Л – Т" характеризується абсолютним свавіллям людини – вона може як спробувати зрозуміти і зберегти текст в собі, так і інтерпретувати його по своїй волі. Текст не може «відповісти» читачеві, хоча живе при цьому своїм життям, набуваючи нових ідентичностей в руках кожного читача.

4) Відношення "Т – А" вимагає додаткового розгляду. Автор «відпускає» текст, і тут виникають два питання. Перший – наскільки автор прив'язаний до тексту, як у темпоральному сенсі зміни позицій самого автора упродовж його життя, так й на рівні необхідності слідувати за внутрішньою логікою тексту. Суттєвою є також проблема відповідальності автора за текст. Так постає друге питання – наскільки автор відповідальний за результати «автономного існування тексту»?

5) Отже в "Л – Т – А"-відношенні ми зіштовхуємося з антиномією автора та читача: інтерпретація тексту читачем неминуче обертається моральним збитком для автора.

Можна сказати, що в сучасній ситуації інтерпретація є тим способом мислення суспільства, який часто протистоїть розумінню. Розуміння герметичне, воно консервується у свідомості суб'єкта, а будь-яка спроба висловлювання перетворюється в інтерпретацію. Це ілюструє ситуацію самотності і байдужості, яка розвивається в суспільстві інтерпетації, виводить на етичні проблеми відповідальності автора і читача, але головне – ставить перед нами фундаментальну проблему етики сучасного філософа і вченого. Розуміння об'єкта є етичним орієнтиром вченого, що прагне до пізнання «речі як вона є». У цьому розкривається етичний аспект науки епохи постмодернізму – вчений не може давати оцінку, він повинен описати й надати інформацію на суд громадськості. Справа вченого – пропонувати, справа оцінки залишається громадськості і людині як особистості.

Література:

1. Касавин И.Т. Текст. Дискурс. Контекст. Введение в социальную эпистемологию языка / И.Т.Касавин. М.: «Канон+», 2008. – 544с.
2. Слишком человеческое: диалекты философии. Проблематика одиночества, самоубийства, страдания, православного понимания человека, археоавангарда / [гл. ред. В.Г.Красненков]: Философско-антропологические исследования. Вып. 1. – М. : Современные тетради, 2006. – 215 с.
3. Философы двадцатого века. Книга третья / [ред. А.А. Алексеевский]. – М.: Издательство «Искусство-XXI век», 2009. – 360с.